

РОДИНА АЛЧЕВСЬКИХ — СУЗІР'Я ТАЛАНТІВ

Алчевські — представники ЕЛІТИ вітчизняної інтелігенції, слава і гордість України. Все їх життя — приклад служіння українській національній ідеї во благо Батьківщини. Серед тих, хто носив прізвище Алчевських, були видатні музиканти, співаки, композитори, поети, літератори, юристи, фізики, архітектори. Це яскраве явище нашої культури...

Голова славнозвісної харківської родини — Олексій Кирилович Алчевський (1835–1901) — велична фігура в історії Російської імперії, чия діяльність мала широкий міжнародний резонанс.

Мільйонер, відомий підприємець, банкір — власник Земельного і Торгівельного банків, головний акціонер Алчевського і Донецько-Юр'ївського гірничопромислових товариств, голова Харківського біржового комітету, купець першої гільдії, засновник і керівник Харківської «Громади», Почесний житель Санкт-Петербургу ще й відомий меценат, нагороджений Золотою медаллю зі Станіславської стрічкою, що було почесною відзнакою меценатів в Російській імперії. Походженням з дрібної купецької родини провінційного міста Суми, він, маючи за плечима початкову освіту, переїхавши

в Харків, досяг вершин життєвого Олімпу і став фінансовим Генієм. Таких людей називали САМОРОДОК!...

Супутниця життя йому була під стать.

Христина Данилівна Алчевська (Журавльова) — видатний діяч народної освіти, організатор недільних вечірніх безкоштовних шкіл на Україні. Ще в молодості вона писала: «Я вся пламенела желанием окунуться в общественную деятельность и сделать в жизни что-либо хорошее». З більш ніж 300 недільних шкіл в царській імперії тільки

в неї школа мала своє приміщення, що було споруджено поруч з будинком Алчевських (на гроші чоловіка за проектом зятя-архітектора Олексія Миколайовича Бекетова). Нині там знаходиться виставочна зала Харківського художнього музею. Цікаво, що почесним опікуном школи в 1870-ті роки була А.П. Вернадська-мати майбутнього блискавичного вченого В.І. Вернадського. Діяльність Христини Данилівни (1841–1920) була схвалена прогресивною громадськістю та високо оцінена на Міжнародних виставках в Антверпені, Брюсселі, Нижньому Новгороді, Москві, Парижі (двічі), Чикаго, де були репрезентовані її праці: «Что читать народу», «Книги для взрослых» та інш. Це зробило дуже відомим її ім'я за кордоном. І в 1889 році в Парижі вона була обрана віце-президентом Всесвітньої Ліги освіти! Надалі була удостоєна багатьох високих нагород, в тому числі золотих медалей Московського

та Петербургського товариств за розповсюдження в народі грамотності. «...я целиком отдалась пылкой любви к Родине... я так научилась читать Шевченко, что меня заслушивались... Имея прекрасный голос, я с увлечением отдала себя изучению украинской песни». Відомо, що її самовіддана праця по просвіті народу була помічена Львом Толстим, Антоном Чеховим, Іваном Тургенєвим, Глібом Успенським, Федором Достоевським та іншими видатними письменниками, громадськими діячами, які були з нею в дружніх стосунках чи діловому листуванні.

Особлива художня атмосфера, що царювала в родині Алчевських, патріотичні настрої, гостинність та гармонія, високогромадське звучання діяльності батьків сприяли створенню у них авторитетного культурного осередку Слобідського краю. Відомий вислів сина фундатора української професійної музичної школи Остапа Миколайовича Лисенко свідчить: «Побувати в сім'ї Алчевських — те ж саме, що відвідати театр». Саме тут постійно збирається цвіт тогочасної російської інтелігенції, саме тут бував Сергій Рахманінов, коли приїздив з концертами в Харків...

Широка амплітуда інтересів батьків, безумовно, благотворно вплинула на дітей. Всі шестеро маленьких Алчевських зростали і виховувалися в умовах виключних для розвитку мистецьких нахилів та смаків, всі були музично обдаровані, всі бачили своє майбутнє в присвяті служінню народу. Зрозуміло, що подібне оточення сприяло розкриттю у дітей природних здібностей, що отримали вони в спадок. Чудово співав хазяїн дому — Олексій Кирилович; три покоління по жіночий лінії — прабабка Олена Гіко, красуня-румунка; Аннета Вуїч — бабуся, жінка уславленого генерала війни 1812 року та мати — Христина Данилівна — мали голоси феноменальної краси.

Наймолодша з дітей — Христя (1882–1931) — мала талант художниці, перекладача та незаурядні поетичні здібності, що вона отримала генетично від батька, який писав пречудові вірші. Закінчивши в Парижі вищі педагогічні курси, вона багато років працювала у школі своєї матері, викладаючи українську та французьку мови. Брала активну участь в українському культурно-просвітницькому та національно-визвольному русі.

Мала особистісні контакти та листування з Г. Хоткевичем, Б. Грінченком, О. Кобилянською, І. Франко, Л. Українкою, М. Коцюбинським, В. Стефаником та інш. Поетична творчість Христі Алчевської розвивалася в руслі літературно-мистецьких тенденцій українського модернізму поч. ХХ ст.: імпресіонізму, символізму, неоромантизму та реалізму. Неперевершений її внесок в перекладацьку справу. Французькою мовою вона перекладала віші Т.Г. Шевченка, І. Франка, П. Тичини; українською — вірші О. Пушкіна, К. Рилеєва, О. Толстого, Я. Полонського, М. Огарьова, Вольтера, Корнеля. У 1982 році, вшановуючи 100-річчя від дня народження Христі Олексіївни Алчевської, її ім'я було внесено до переліку пам'ятних дат ЮНЕСКО. А одна з вулиць Львова носить її ім'я.

Старшим сином Олексія Кириловича Алчевського був Дмитро (1862-1920). Висока відповідальність призвела його

на шлях допомоги своєму батьку в фінансових справах. І коли на початку тоді ще ХХ ст., наступає «...блеснувшого пышным метеором фінансового воротилы Алчевского...», саме він, єдиний з дітей продовжив всі справи батька. Після загибелі Олексія Кириловича в матеріалах заводу ДЮМО та Харківському Земельному банку знаходяться про це документальні свідчення. З дитинства Дмитро чудово грав на гітарі, віолончелі, талановито малював, чудово співав. З успіхом закінчив Харківський університет, захистив дисертацію, став кандидатом природничих наук, викладав... Розстріляний в Криму у 1920 році.

Микола, наступний син Алчевських, (1872–1942) — юрист, громадський діяч, письменник, педагог. Працював присяжним повіреним, став професором юридичного факультету Харківського університету, викладав латину. Відомо, що він разом зі своєю жінкою Клавдією Миколаївною працювали у Недільній жіночій школі Христини Данилівни, а в останні роки життя матері керував вже великим шкільним колективом. Микола Олексійович відомий як автор першого підручника для дорослих «Рабоче-крестьянского букваря». Історія музичного мистецтва вдячна Миколі за його допомогу в концертній діяльності «українському Карузо» — його геніальному молодшому брату, у якого він був імпресаріо в Росії та за кордоном.

Анна — середня дочка Алчевських — породнила дві видатні фамілії України, коли отримала шлюб з видатним російсько-українським архітектором Олексієм Миколайовичем Бекетовим, родичем Олександра Блока. Анна блискавично закінчила Художню школу, пречудово малювала і викладала в недільній школі матері.

У 2016 році світова музична спільнота відмічає ювілейні дати двох видатних представників родини Алчевських — 150-річчя та 140-річчя від дня народження відповідно

Григорія та Івана. Старший — яскравий представник вітчизняної культури Срібного віку. Композитор, музичний критик, співак, піаніст, громадський діяч, всесвітньовідомий педагог-методист. Він є автором вокально-методичного бестселера «Таблиці дихання для співаків та їх використання до розвитку якостей голосу». Цей твір став класичним посібником і ши-

роко використовується музикантами Європи та світу. Саме Григорій був першим вчителем вокалу Івана — майбутнього «короля тенорів», українського Карузо». З дитинства у Григорія були помічені видатні музичні здібності, але, за традицією, він спочатку закінчив фізико-математичний факультет Харківського університету, потім — Московську консерваторію по класу композиції і вокалу, де вчився разом з Сергієм Рахманіновим. Тоді й почалася їхня дружба. Цьому спочатку сприяли сумісні заняття (у С. Танеєва, М. Іполітова-Іванова, А. Арєнського, О. Зілоті), а в подальшому — виконавча, педагогічна і музично-громадська діяльність. Його дружні та творчі зв'язки з видатними діячами російської музичної культури, серед яких Олександр Скрибін, Олександр Гольденвейзер, Гнесіни сприяли процесу популяризації та інтеграції української музики, її розвитку в контексті передових напрямів російського та світового мистецтва того часу. Композиторська творчість Григорія

Алчевського — представника пізньоромантичного напрямку з помітним тяжінням до слав'яно-українських коренів — привернула увагу авторитетних представників музичної громадськості, ще коли він вчився в консерваторії. Відома його симфонічна картина «Альоша Попович», камерно-інструментальні твори, особливо два цикла романсів та обробки українських пісень. А успіхи його учнів — Д. Аспелунда, Н.Озерова, С.Юдіна та особливо Івана Алчевського, про якого і в наші дні говорять як про видатне явище культури початку ХХ-го століття, свідцтво істинності науково-методичних орієнтирів авторської концепції Григорія Алчевського....

Іван Алчевський після закінчення у 1901 році природознавчого факультету Харківського університету та занять по вокалу з Григорієм був прийнятий в уславлену трупу Маріїнського театру. Не маючи системної вищої музичної освіти, співак вдосконалював свою майстерність під керівництвом О.В. Панаєвої-Карцевої, з 1902 року має «навчальні» поїздки у Францію до великого Жана де Решке. Але найбільший вплив на формування Івана-співака мала Фелія Літвін — неперевершена виконавиця ролей вагнеровського репертуару. За її рекомендацією в 1906 році Іван був запрошений в театр «Ля Монне» в Брюсселі, де він остаточно скорив публіку виконанням провідних ролей в операх Р. Вагнера, Ш. Гуно, Дж. Мейєрбера. Влітку 1906 він гастролює в лондонському «Ковант-Гарден», нью-йоркському «Манхеттен-Опера», потім повертається до Москви, де працює в Большому театрі, театрі С. Зіміна, часних антрепризах. Знаменним роком в сценічній кар'єрі Алчевського стає 1908: він соліст «Гранд-Опера» та виступає разом з Ф. Шаляпіним в знаменитих Дягільєвських сезонах. Гастролюючи по всьому світі він не забуває про рідний край. У 1917 році артист з приголомшливим успіхом виступав в рідному Харкові, Тбілісі, Баку, де і закінчився його творчий та життєвий шлях...

Видатний співак був один з найерудованіших оперних майстрів свого часу, знатоком фортепіанної та симфонічної музики, пропагандистом творчості сучасних авторів і взагалі різнобічно обдарованою людиною, істинним інтелектом. Він виступав як симфонічний диригент, драматичний актор, піаніст, концертмейстер самому собі. 100 років тому здійснив постановку «Пікової дами» П. Чайковського в Одеському оперному театрі. Великий майстер, як і вся родина Алчевських, був стурбований станом розвитку української культури. В 1910 році співак разом з братом Григорієм

створив і очолив українське музично-драматичне товариство «Кобзар» в Москві, де вони, їхня партнер по сцені велика А. Нежданова та інші сучасні артисти, неодноразово виступали з доповідями і концертами російської та української музики. Особливо пам'ятними в діяльності товариства «Кобзар» були концерти, присвячені ювілейним датам Т.Г. Шевченка. Нагадаємо, що саме родина Алчевських замовила скульптору Беклемішеву та встановила в своєму маєтку ПЕРШИЙ В СВІТІ ПАМ'ЯТНИК КОБЗАРЮ!

Майже двадцять років тому в Харкові було створено «Багодійний фонд на честь сім'ї Алчевських». Завдяки наполегливій роботі Фонда в Харкові був встановлений пам'ятник Олексію Кириловичу Алчевському; започатковано і проведено дев'ять Міжнародних конкурсів вокалістів імені Івана Алчевського, повернувшись велике ім'я співака світу і на Батьківщину;

видані в Україні і за кордоном музичні і методичні твори Григорія Алчевського; проведені Міжнародні конференції «Родина Алчевських та національна українська ідея»; опубліковані наукові статті, присвячені членам славетної української родини. Накінець, в Харкові з'явилася ВУЛИЦЯ АЛЧЕВСЬКИХ.

Харківська обласна державна адміністрація
Харківська міська рада
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
Благодійний фонд на честь сім'ї Алчевських
Національна спілка композиторів України
Національна Всеукраїнська музична спілка

С. РАХМАНІНОВ ТА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ

С. Рахманінов:
на зламі століть
Випуск 13
Книга II

*Щира подяка шановній Коваленко Аллі Арестовні та Шрамко Юрію Меркурєвичу
за допомогу у виданні цієї книги*

Редакційна колегія:

Лозовий В. О. – (голова) доктор філософських наук, професор Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Трубнікова Л. М. – (заступник голови) кандидат мистецтвознавства, професор Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Ханнанов І. Д. – професор теорії музики консерваторії Пібоді університету Джонса Хопкінса (Балтимор, Меріленд).

Борисова В. І. – кандидат юридичних наук, професор Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, член-кореспондент Національної Академії правових наук України.

Бурова О. К. – доктор філософських наук, професор Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Кузнецова О. Ю. – доктор педагогічних наук, професор Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Роценко-Авер'янова О. Г. – доктор мистецтвознавства, професор, проректор з науково-педагогічної та творчо-виконавської роботи Харківської державної академії культури

Смонок В. П. – доктор філологічних наук, професор Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Спасибо-Фатсєва І. В. – доктор юридичних наук, професор Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Шило О. В. – доктор мистецтвознавства, професор кафедри образотворчого та декоративного мистецтва Харківського національного університету будівництва та архітектури.

Рецензенти:

Очеретовська Н. Л. – доктор мистецтвознавства, кандидат філософських наук, професор Харківського національного університету мистецтв імені П. П. Котляревського.

Медушевський В. В. – доктор мистецтвознавства, професор Московської державної консерваторії імені П. І. Чайковського, заслужений діяч мистецтв Росії.

Відповідальний редактор-укладач: Трубнікова Л. М. – кандидат мистецтвознавства, професор Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Родина Алчевських та її внесок в розвиток української культури. С. Рахманінов та культура України (С. Рахманінов: на злам століть) Вип. 13: Наукові статті учасників XIV Міжнародного науково-теоретичного симпозиуму «С. Рахманінов та культура України (С. Рахманінов: на злам століть). Родина Алчевських та її внесок в розвиток української культури. Під ред. кандидата мистецтвознавства, професора Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Л. М. Трубнікової. – Харків: ФОН Носань В. А., 2016. – 272 с. ISBN 978-966-372-639-7.

В збірці надруковані наукові статті учасників XIV Міжнародного науково-теоретичного симпозиуму «С. Рахманінов та культура України (С. Рахманінов: на злам століть). Родина Алчевських та її внесок в розвиток української культури, який було проведено в рамках XVIII Міжнародного фестивалю «С. Рахманінов та українська культура» (2016) кафедрою культурології Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, Благодійним фондом на честь сім'ї Алчевських, Національною спілкою композиторів України, Національною Всеукраїнською музичною спілкою, в співробітництві з Веселитім Рахманіновським товариством.

Призначається мистецтвознавцям, юристам, культурологам, філософам, філологам, соціологам та широкому колу читачів.

ЗМІСТ

I ЧАСТИНА 3

<i>Трубнікова Л.М.</i> Родина Алчевських — сузір'я талантів.....	4
<i>Пивоваров В.М.</i> Поетичний світ Христі Алчевської.....	14
<i>Сердюк О. В.</i> «Что читать народу?»: до питання про суспільно-педагогічну діяльність Х.Д. Алчевської.	24
<i>Рощенко (Аверьянова) Е.Г.</i> «Секреты Ее молодости», «Сражение Муз» и «Театр имени Т.Я. Веске»: три портрета Учителя вокала в жанре и форме Reminiscences (12 лет спустя...)	31
<i>Кучер Л.И.</i> Т.Я. Веске в воспоминаниях.....	43
<i>Можаяев Ф.Н.</i> Творческая биография пунктиром.....	50

II ЧАСТИНА 58

<i>Стаття Н.</i> Сергій Рахманінов — forever!.....	59
<i>Трубнікова Л.М.</i> Прес-реліз Вісімнадцятого Рахманіновського.....	64
<i>Семененко Н.</i> Музична меморіалізація Бабиного Яру.....	71
<i>Ханнанов И.Д.</i> Гармония и голосоведение, ожидание, тяготение и разшерение	91
<i>Ермаков А.И.</i> Родословная Сатиных.....	113
<i>Сердюк А. В.</i> Иосиф Рубинштейн и Рихард Вагнер	121

Костина Л.М.

Духовная связь поколений. 142

Шило А.В.

Тема театра в творчестве С. А. Сорина (1939—1953)... 148

III ЧАСТИНА

175

Лозовой В.О.

Особливості української культури..... 176

Шумейко О.А.

Теоретичні аспекти комічного в художній літературі. 179

Лозовой В. О., Єрахторіна О. М.

Людинознавство як важлива складова
соціогуманітарної підготовки сучасного фахівця 183

Червякова О.Б.

Культура інформаційних відносин
як складник інформаційної безпеки особи..... 193

Селиванова И. А.

Некоторые проблемы правового регулирования
государственной собственности в Украине 204

Лисенко О. А.

Лексичне багатство мови юриста..... 213

Ценко М.Б.

Особливості ділового спілкування юристів..... 226

Сідак Л.М.

Саморозвиток національної еліти
в умовах сучасної духовної кризи суспільства..... 239

Меліхова Ю.А.

Спрямованість світогляду, соціально-психологічних
настанов діяльності судді 249

Денисенко О.Й.

Творчість Володимира Носаня..... 259

Відомості про авторів 268

Наукове видання

С. РАХМАНІНОВ ТА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ

С. Рахманінов: на зламі століть

До 25-річчя Незалежності України

Випуск 13

Книга II

Редактор — Трубнікова Л.М.

Коректор — Івашковський Д.В.

Технічний редактор — Онишко Є., Кравець Г.

Художнє оформлення — Носань В.А.

Підписано до друку 30.11.16. Формат 60x90/16.
Папір офсетний. Гарнітура Minion Pro. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 17. Наклад 300 прим.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців і розповсюджувачів
видавничої продукції ДК № 1002 від 31.07.2002 р.

ТОВ «Майдан»
61002, Харків, вул. Чернишевська, 59.
Тел.: (057) 700-37-30
E-mail: maydan.stozhuk@gmail.com